

Radosław Pastusiak

Inwestycje w specjalnych strefach ekonomicznych na świecie a budowa długoterminowego wzrostu gospodarczego

Słowa kluczowe: *specjalne strefy ekonomiczne, inwestycje, rozwój gospodarczy, długoterminowy wzrost gospodarczy, rozwój regionalny.*

Abstrakt: W ostatnich latach coraz częściej pisze się o nowej erze w gospodarce – gospodarce postindustrialnej, w której państwa w sferze działań makroekonomicznych mają coraz mniejsze możliwości. Za wszelką cenę starają się nie dopuścić do odpływu kapitału międzynarodowego oraz stwarzają warunki mikroekonomiczne, aby posiadacze kapitału zainwestowali na ich terenie. Jednym z takich rozwiązań jest ustanowienie Specjalnej Strefy Ekonomicznej, oferującej inwestorom atrakcyjne warunki, które podnosiłyby efektywność ulokowanych środków. W artykule poruszono rolę kapitału inwestycyjnego ulokowanego w SSE w budowie wzrostu gospodarczego, a także uwypuklono rolę, jaką odgrywa on w różnych krajach. Przykładami empirycznymi, jakimi się posłużono, są kraje Dalekiego Wschodu, Ameryki Środkowej oraz Europy Środkowo-Wschodniej.

WPROWADZENIE

W zglobalizowanej gospodarce 2008 roku wszelkim motorem zmian staje się unikalna wiedza i wysokospecjalistyczne umiejętności. W tych warunkach gospodarowanie polega na zdobywaniu przewagi konkurencyjnej nad innymi podmiotami w drodze umiejętnego wykorzystania rozproszonych czynników produkcji oraz posiadania wysokiego potencjału intelektualnego. Coraz częściej pisze się o nowej erze w gospodarce – gospodarce postindustrialnej. Decydującą rolę w przechodzeniu do gospodarki ery postindustrialnej odgrywa pięć dziedzin gospodarczych, takich jak: przemysł wysokiej techniki,

nauka i zaplecze B&R, edukacja, usługi biznesowe oraz sektor technologii informatycznych¹.

Współczesna gospodarka to głównie sieć transnarodowych korporacji, gdzie kilkadziesiąt tysięcy podmiotów o zasięgu ponadnarodowym wytwarza 80% produkcji przemysłowej na świecie. Globalizacja jest procesem, w którym granice dla globalnego rynku zostają zlikwidowane. Korporacje międzynarodowe najlepiej wykorzystują nowe warunki, ponadto są katalizatorem tego procesu. Oznacza to, że kapitał stojący za korporacjami, decydujący o nowych inwestycjach, ma coraz większe znaczenie dla lokalnej gospodarki i decyduje o jej konkurencyjności w długim okresie.

W sferze działań makroekonomicznych państwa mają coraz mniejsze możliwości. Starając się nie dopuścić do odpływu kapitału międzynarodowego, które zachęcają zagraniczne podmioty do inwestycji stwarzają warunki mikroekonomiczne na ich terenie. Jednym z takich rozwiązań jest ustanowienie Specjalnej Strefy Ekonomicznej, oferującej inwestorom atrakcyjne warunki, które podnosiłyby efektywność ulokowanego kapitału.

Specjalne Strefy Ekonomiczne były tworzone od lat 60. XX wieku. Państwa na Karaibach, w Ameryce Łacińskiej czy Dalekim Wschodzie w utworzeniu SSE widziały rozwiązanie wielu swoich problemów. Na początku państwa tworzące SSE konkurowały głównie kosztem siły roboczej. Jednakże po roku 1990, kiedy to Europa Wschodnia i Środkowa stały się miejscem przemian systemowych, okazało się, że napływ kapitału inwestycyjnego został przekierowany właśnie do tych państw, które również utworzyły SSE, oferując inwestorom udogodnienia podatkowe, dopłaty, czy rozwiniętą infrastrukturę.

Czy kapitał inwestycyjny ulokowany w SSE może być podstawą budowy długoterminowego wzrostu gospodarczego? Przykładów wykorzystania SSE na świecie jest naprawdę wiele, co więcej – można znaleźć argumenty za i przeciw powyższej tezy. Zależy to od kraju i jego skuteczności w zakresie przyciągania kapitału inwestycyjnego. Przykład Chin i ich polityki w zakresie SSE jest znamieny, ponieważ świadczy o możliwościach, jakie niesie ze sobą inwestycyjny kapitał spekulacyjny dla kraju, chcącego budować długoterminowy wzrost gospodarczy.

---

¹ Na podstawie: M. Geise, *Wprowadzenie do polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 48–50.

WYKORZYSTANIE I FUNKCJE SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH

SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE W CHINACH

Proces budowania długoterminowego wzrostu gospodarczego przebiegał różnie w poszczególnych krajach. Jednakże doświadczenia Chin w tym zakresie mogą stanowić ciekawy przykład wykorzystania nowych technologii w kreowaniu rozwoju gospodarczego.

Historia Chin w XX wieku obfituje w wydarzenia dramatyczne. Chińczycy kilkakrotnie próbowali znaleźć własną drogę do zbudowania dostatecznego państwa. W 1978 r. reformatorzy w Chinach mieli już pewne doświadczenie, czego nie należy robić w gospodarce. Polityka Wielkiego Skoku oraz Kulturalna Rewolucja, które doprowadziły kraj na skraj katastrofy gospodarczej, wymusiły reformy mające na celu budowę gospodarki prorynkowej. Została podjęta decyzja o stworzeniu czterech specjalnych stref ekonomicznych na południu kraju w prowincjach Fujian i Guangdong, tradycyjnie najsilniejszych ośrodkach przemysłowych i ekonomicznych w Chinach. Władze chińskie, tworząc strefy, traktowały je raczej jako pewien nowy eksperyment gospodarczy, dzięki czemu wielu chińskich polityków, którzy brali udział w jego planowaniu, miało szansę na mentalne przeorientowanie się na system prorynkowy².

Jednym z najważniejszych elementów zrealizowanych przez Chińczyków w strefach było otwarcie na świat. Dało to tak zaskakująco pozytywne efekty, że zastanawiano się nad stworzeniem podobnych warunków do działania w całych Chinach. Pomimo pozytywnych aspektów związanych z napływem kapitału zagranicznego w Chinach, na początku rezultaty związane z inwestycjami zagranicznymi nie były zachęcające. Przede wszystkim wiązało się to z następującymi aspektami³:

- Chiny były odbiorcą przestarzałych i wycofanych technologii,
- wartość zagranicznych technologii była bardzo przeszacowana,
- spółki *joint venture* były proponowane jako wehikuł prowadzenia biznesu, w przypadku kiedy zagraniczny inwestor oferował patenty i prawa autorskie, a strona chińska dostarczała kapitał w gotówce oraz na bieżącą działalność, w dodatku poręczoną przez Bank of China.

---

² E. von Clous Knoth, *Special Economic Zones and Economic Transformations. The Case of People's Republic of China*, Konstanz 2000, s. 89; D. Wall, *China's Economic Reform and Opening Up Process: The Role of the Special Economic Zones*, „Development Policy Review” 11/1993, s. 245; G. Wang, *The Relaxed Rules of the SEZ's*, [w:] G. Wang, *China's Investment Laws. New Directions*, Singapore 1988, s. 92–141.

³ W. Teng, N. Wang, *Transnational Corporations and China's Open Door Policy*, Lexington 1988, s. 199–222.

Pomimo nie zawsze pozytywnych historycznych doświadczeń w zakresie współpracy z inwestorami zagranicznymi i incydentami, jakie ujawniają się dość często, kiedy ze sobą współpracują partnerzy o różnych wyobrażeniach na prowadzony biznes, pięć specjalnych stref ekonomicznych od końca lat siedemdziesiątych zaczęło swoją działalność. Wraz z nimi swoją działalność gospodarczą rozpoczęły firmy, które inwestowały kapitał, przyczyniając się do rozbudowy stref i prosperity tamtego obszaru. Fenomen stref w Chinach polegał na tym, że na niewielkim obszarze kraju, zamieszkanym przez znikomą procent ludności, z roku na rok zaczęto wytwarzać produkcję, której znaczenie było zauważane dla całej gospodarki kraju. Ludność strefy Shenzhen zwiększyła się w okresie 1979–1997 dziesięciokrotnie. Świadczy to o niespotykanej w innych regionach dynamice rozwoju gospodarczego. Opierając się na zestawieniu procentowym przytoczonym w publikacji E. von Clous Knoth, cała ludność stref ekonomicznych w Chinach stanowi tylko 1% ogółu ludności kraju⁴.

Inwestycje, jakie były ponoszone w strefach ekonomicznych na terenie Chin, były znaczące. W latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych rosły one w miarę, jak kraj ten stawał się atrakcyjnym gospodarczo partnerem oraz jak same strefy ekonomiczne stawały się silne gospodarczo. W roku 1984 strefy przyciągnęły ogółem prawie 30% wszystkich inwestycji zagranicznych ulokowanych w Chinach (zob. tabela 1).

W późniejszych latach udział inwestycji w strefach procentowo maleje, ale kwotowo w dalszym ciągu rośnie o kilkaset milionów USD rocznie (z wyjątkiem roku 1997, w którym zainwestowano 1,7 mld USD w przedsiębiorstwa funkcjonujące w SSE).

Ogromne inwestycje ponoszone przez podmioty zagraniczne i krajowe nie pozostawały bez wpływu na wzrost gospodarczy. Produkt krajowy Chin w okresie 1979–1997 zwiększył się sześciokrotnie. W tym samym czasie PKB wypracowany przez firmy na terenie SSE wzrósł kilkanaście razy (zob. tabela 2). Świadczy to o dużej atrakcyjności stref ekonomicznych w porównaniu z resztą kraju.

Pomimo dużej dynamiki inwestycji na terenie stref, a także wysokiej efektywności funkcjonowania mechanizmów gospodarczych na ich terenach, udział PKB wypracowywanego przez firmy działające w SSE nie przekraczał 3% (dane na 1997 r.). Świadczy to o dużej dynamice wzrostu gospodarczego całych Chin i napływających inwestycjach do tego kraju – nie tylko do stref, ale także do pozostałych obszarów.

---

⁴ E. von Clous Knoth, op. cit., s. 95–115.

Tabela 1. Struktura i wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych w specjalnych strefach ekonomicznych w latach 1984–1997 (w mln USD)

Strefa \ Lata	1984	1985	1989	1990	1991	1992	1995	1996	1997
Shenzhen	184	176	271	349	335	450	1310	2050	1650
Zhuhai	127	91	169	108	170	327	681	908	1024
Shantou	8	28	58	131	105	160	896	987	1011
Xiamen	40	73	242	173	133	b.d.	1322	1350	1379
Hajnan	12	21	107	101	176	452	1055	790	711
Ogólnie SSE	371	389	847	862	919	1389	1389	6085	5785
Ogólnie Chiny	1300	1700	3400	3500	4400	11000	37500	41700	45300

Źródło: E. von Clous Knoth, *Special Economic Zones and Economic Transformations. The Case of People's Republic of China*, Konstanż 2000, s. 95–115.

Tabela 2. Realny PKB wypracowany przez SEZ w latach 1979 – 1997 (w mld jenów)

Strefa \ Lata	1979	1980	1985	1990	1991	1992	1995	1996	1997
Shenzhen	0,2	0,3	2,3	5,2	6,9	8,7	13,6	15,1	17,4
Zhuhai	0,2	0,2	0,7	1,5	2,1	3,1	3,4	3,6	3,9
Shantou	0,9	0,9	1,7	2,6	3,2	3,6	5,2	5,9	6,9
Xiamen	0,5	0,6	1,2	1,7	2,0	2,3	4,6	5,5	6,7
Hainan	1,7	1,8	3,1	4,0	4,6	6,3	7,5	7,9	8,4
Razem SEZ	3,4	3,8	9,0	14,8	18,8	24,0	34,3	38,0	43,3
Razem Chiny	392	417	703	894	1 014	1 187	1 610	1 796	1 963

Źródło: jak w tabeli 1, s. 95–115.

SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE NA TAJWANIE I W KOREI POŁUDNIOWEJ

Innym przykładem efektywnego wykorzystania SSE w Azji są Tajwan i Korea Południowa. Specjalne strefy ekonomiczne w tych krajach połączyły nieskomplikowaną technologię z koniecznością zatrudnienia dużej liczby niewykwalifikowanych pracowników. Ewoluuując, strefy nie wymagały dużego eksportu. Na Tajwanie eksport realizowany przez przedsiębiorstwa w strefie wynosił około 8% ogółu, natomiast w Korei reprezentował raptem 3–4%⁵.

Oba kraje z sukcesem zdywersyfikowały produkcję na tyle, że udało im się odejść od niskopłatnej, niewykwalifikowanej produkcji na rzecz sektorów bardziej rozwojowych. Przykładowo w Korei w strefie Masan administracja strefy pomagała dostawcom w sprostaniu wymagań narzuconych przez inwestorów. Na Tajwanie pracownicy firmy inwestujących w SSE byli zatrudniani jako doradcy do spraw jakości i technologii, dzięki czemu nabywali niezbędne doświadczenie zawodowe.

Specjalna Strefa Ekonomiczna w Masan w Korei Południowej została utworzona w 1971 r. W roku 1979 strefa ta przyciągnęła 94 firmy, które zainwestowały 114,6 mln USD oraz stworzyły ponad 31 tys. miejsc pracy. Ponad połowa tych inwestycji związana była z przemysłem elektronicznym. Prawie 90% inwestycji w strefie wiązało się z kapitałem japońskim, a około 8% amerykańskim⁶. W 1971 r. (w roku rozpoczęcia funkcjonowania strefy) krajowe firmy dostarczały 3,3% materiałów i środków do produkcji firmom działającym w strefie. Cztery lata później udział firm krajowych wzrósł do 25%. W konsekwencji krajowa wartość dodana wzrosła z 28% z roku 1971 do 52% w roku 1979. Rząd koreański był bardzo zadowolony ze stworzenia powiązań pomiędzy kontrahentami krajowymi a firmami ze strefy. Dotowany dostęp do środków produkcji oraz surowców pozwolił na szybki rozwój krajowym kooperantom. Transfer technologii był raczej limitowany, poza sektorem elektronicznym. Szacuje się, że pomiędzy 3 a 4 tys. osób otrzymało wyspecjalizowane szkolenia w strefie i za granicą (szczególnie w Japonii), a połowa z nich opuściła strefę, aby pracować w lokalnym przemyśle elektronicznym w Korei.

Ocenia się, że strefa w Masan wpłynęła znacząco na rozwój regionalny. Rozwój przemysłu wokół strefy był bardzo zauważalny. Wpływ ekonomiczny strefy na rozwój gospodarki kraju jest niezaprzeczalny. W okresie 1972–1982 liczba firm w strefie wzrosła, zwiększyło się również zatrudnienie. Za najistotniejszy czynnik rozwoju należy uznać udział gospodarki krajowej w funkcjonowaniu strefy poprzez konsumpcję produktów i usług, która

---

⁵ M. Jenkins, G. Esquivel, F. B. Larrain, *Export Processing Zones in Central America Development*, Discussion Paper № 646, Harvard Institute for International Development 1998, s. 8.

⁶ Ibidem, s. 9.

w 1982 roku przekraczała 90% oraz dostawy do strefy, które przekraczały 50% ogólnej wartości dostaw.

Jest to przykład na to, że koreańska specjalna strefa ekonomiczna zasympilowała się z gospodarką krajową i potrafi z nią skutecznie współdziałać, przynosząc znaczące korzyści dla gospodarki.

SPECJALNE STREFY EKONOMICZNE PAŃSTW AMERYKI PÓŁNOCNEJ I ŚRODKOWEJ

Specjalne Strefy Ekonomiczne w krajach leżących w Ameryce Północnej i Środkowej są szeroko wykorzystywane. Funkcje, jakie pełnią specjalne strefy ekonomiczne, są najróżniejsze – począwszy od narzędzia polityki gospodarczej, zmniejszającego bezrobocie na danym terenie, a skończywszy na specjalnych obszarach, które służą do pobudzenia innowacyjności i stworzenia warunków w celu szybkiego rozwoju technologicznego danego obszaru. Występują również strefy ekonomiczne, mające na celu stworzenie odpowiednich warunków handlowych, szczególnie eksportowych.

Te dwa ostatnie typy stref występują w USA. Strefy zmniejszające bezrobocie oraz stanowiące „trzon” gospodarki danego kraju to Ameryka Łacińska⁷. Pomiędzy strefami w Ameryce Łacińskiej a Azji występuje ogromna różnica, średnia strefa w Azji ma 10,5 tys. pracowników, natomiast średnia strefa w Ameryce Środkowej to tylko 3,5 tys. pracowników. W dodatku trzy największe kraje wykorzystujące SSE we Wschodniej Azji, licząc według liczby zatrudnionych pracowników, pokrywają 70% aktywności ekonomicznej krajów w Ameryce Łacińskiej oraz ponad 90% aktywności krajów w Afryce⁸. Świadczy to o ogromnych różnicach w skali działalności.

Specjalne Strefy Ekonomiczne w Ameryce Łacińskiej nie są niczym nowym. Pierwsze SSE w tym regionie świata zorganizowano w Kolumbii w roku 1964 oraz w Dominikanie w roku 1965⁹. Pozostałe kraje szybko wdrożyły tę samą strategię. W Meksyku program *maquiladora* rozpoczął się w połowie lat sześćdziesiątych, kiedy rząd opracował „graniczny plan przemysłowienia” (ang: *border industrialization plan*). Gwatemala, Honduras, Salwador uruchomiły swoje programy organizujące strefy ekonomiczne na początku lat siedemdziesiątych, natomiast kilka lat później Jamajka i Nikaragua (1976 r.) oraz Kostaryka (1981 r.). Poza Dominikaną zarządzanie strefami przejął rząd¹⁰.

---

⁷ D. Barnes, *Foreign Trade Zone Prove Beneficial for Trade*, „The Journal of Commerce” 1999, s. 1.

⁸ Na podstawie danych ILO/UNCTC (1998, s. 9).

⁹ Ibidem. Zob. także M. Jenkins, G. Esquivel, F. B. Larraín, op. cit., s. 6.

¹⁰ J. Grunwald, *Opportunity Missed: Mexico and Maquiladoras*, „Brookings Review” 1 (9) 1991, s. 44–48.

Specjalne Strefy Ekonomiczne, działające w Ameryce Środkowej i Południowej, skoncentrowane są w trzech krajach: Meksyku, Brazylii i Dominikanie. Meksykański program *maquiladora* pochłania 65% zatrudnienia w regionie, co oznacza 600 tys. zatrudnionych i 48% wartości importu z Meksyku do USA. Wysoki poziom produkcji firm działających w strefie przygranicznej jest spowodowany znaczącym udziałem przemysłu włókienniczego oraz elektronicznego. W późniejszym okresie bardziej zdywersyfikowane produktowo grupy przemysłowe próbowały wykorzystać ten program, lecz nie zakończyło się to powodzeniem, głównie ze względu na nieatrakcyjne cenowo surowce i półprodukty krajowe¹¹.

Sektory przemysłu, jakie występują w SSE w krajach Ameryki Łacińskiej, wymagają przede wszystkim dużych zasobów niewykwalifikowanej siły roboczej. Najpopularniejsze z sektorów to sektor tekstylny i odzieżowy, elektroniczny i elektryczny, obuwniczy i skórzany, produkcji artykułów sportowych i metalowych oraz przetwórstwa żywności¹². Jednak za najważniejszy i dominujący przemysł w SSE winien być uznany sektor tekstylny oraz elektroniczny (zob. tabela 3)¹³.

Największy udział przemysłu tekstylnego w SSE występuje w następujących krajach: Kolumbii, Dominikanie, Jamajce, Mauritiusie, Bangladeszu, Filipinach oraz Srilance. Natomiast przemysł tekstylny w Meksyku, Korei, Malezji oraz Tajwanie jest drugim co do ważności sektorem. Równie znacząca dominacja sektora przemysłu tekstylnego i elektronicznego pod względem utworzonych w SSE miejsc pracy jest obserwowalna w tych krajach.

---

¹¹ J. Grunwald, op.cit., s. 44–48. Surowce i półprodukty dostarczane od krajowych dostawców reprezentowały niecałe 2% ogółu.

¹² D. Rondinelli, O. Kreye, *Export Processing Zones in Developing Countries: Results from a New Survey*, „International Labor Organization Working Paper” № 43, Geneva 1987.

¹³ J. G. Burns, *Free Trade Zones: Global Overview and Future Prospects*, „Industry Trade and Technology Review”, September 1995, s. 35–47. Autor wskazuje, że przemysł tekstylny oraz elektroniczny to ponad 90% aktywności specjalnych stref ekonomicznych.

Tabela 3. Udział EPZ w przemyśle w wybranych krajach (w%)

Kraj	Rok	Tekstylnia i odzież	Elektryka i elektronika	Obuwie i skóra	Artykuły sportowe i zabawki	Produkcja artykułów metalowych, mechanika	Pozostałe
Kolumbia ^a	1985	46,0	10,0	3,0	0,0	23,0	18,0
Dominikana ^b	1985	61,3	4,5	12,1	b.d.	b.d.	22,1
Jamajka ^b	1985	89,0	0,0	0,0	0,0	0,0	11,0
Meksyk ^b	1984	10,0	54,3	2,0	3,1	14,7	15,9
Mauritius ^b	1986	91,0	0,0	1,0	2,0	3,0	3,0
Bangladesz ^b	1986	81,0	1,0	0,0	0,0	15,0	3,0
Korea ^d	1980	1,9	47,6	5,0	b.d.	27,0	18,5
Malezja ^c	1984	13,0	58,0	0,0	6,0	6,0	17,0
Filipiny ^a	1980	43,0	13,9	8,2	b.d.	10,2	24,7
Tajwan ^b	1983	17,0	54,0	4,0	b.d.	6,0	19,0

^a według zatrudnienia tylko dla jednej strefy (Bataan w Filipinach, Barranquilla w Kolumbii),

^b według zatrudnienia,

^c według liczby przedsiębiorstw,

^d według wartości inwestycji – tylko dla strefy Masan.

Źródło: M. Jenkins, G. Esquivel, F. B. Larraín, *Export Processing Zones in Central America Development*, Discussion Paper 646, Harvard Institute for International Development 1998, s. 6, za: ILO/UNCTC, *Economic and Social Effects of Multinational Enterprises in Export Processing Zones*, International Labor Organization, Geneva 1988; D. Rondinelli, O. Kreye, *Export Processing Zones in Developing Countries: Results from a New Survey*, „International Labor Organization Working Paper” № 43, Geneva, 1987; F. A. Rabbani, *Economic and Social Impacts of Export Processing Zones in Asia*, Hongkong 1980.

ZAKOŃCZENIE

Założenie, że budowa wzrostu gospodarczego w XXI wieku jest ściśle związana z nowymi technologiami wykorzystywanymi w gospodarce, należy uznać za przekonujące. Potwierdzają to dane charakteryzujące wzrost gospodarczy wybranych krajów (zob. tabela 4). Państwami, które postawiły na inwestycje w SSE oraz na wykorzystanie możliwości i okazji stąd płynących do unowocześnienia swojej gospodarki, są Chiny, Korea Południowa i Malezja. W krajach tych odnotowano stabilny i zarazem wysoki wzrost gospodarczy w latach 1980–2001.

Tabela 4. Rozwój gospodarczy wybranych krajów mierzony dynamiką PKB (w %, średnie roczne)

Lata Kraj	1964–1969	1970–1979	1980–1989	1990–1999	2000–2001
Chiny	7,60	6,17	9,45	9,76	7,94
Korea	9,56	8,53	7,55	6,23	8,81
Malezja	6,26	7,73	5,88	7,24	8,30
Filipiny	4,68	5,79	2,01	2,78	4,01
Meksyk	7,21	6,43	2,29	3,38	6,86

Źródło: World Development Indicators Database 2003; African Development Indicators Database 2003 (Washington DC: World Bank Publications).

Natomiast państwa Ameryki Łacińskiej, pomimo prób pójścia tą samą drogą, wykorzystania SSE praktycznie na masową skalę, stały się jedynie rezerwuarem prawie darmowej siły roboczej i miejscem, gdzie można tanio wyprodukować bez szczególnych zobowiązań. Można zatem stwierdzić, że inwestycje w SSE zapewniające wzrost gospodarczy są skuteczne tylko w pewnych warunkach ekonomicznych i towarzyszących, zapewniających ład społeczny i stabilizację systemu gospodarczego.

Literatura

- African Development Indicators Database 2003, Washington DC: World Bank Publications.
- Barnes D., *Foreign Trade Zone Prove Beneficial for Trade*, „The Journal of Commerce” 1999.
- Burns J.G., *Free Trade Zones: Global Overview and Future Prospects*, „Industry Trade and Technology Review”, September 1995.
- Geise M., *Wprowadzenie do polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008.
- Grunwald J., *Opportunity Missed: Mexico and Maquiladoras*, „Brookings Review” 9(1) 1991.
- Jenkins M., Esquivel G., Larraín F. B., *Export Processing Zones in Central America Development*, Harvard Institute for International Development Discussion Paper 646/1998.

- Rondinelli D., Kreye O., *Export Processing Zones in Developing Countries: Results from a New Survey*, „International Labor Organization Working Paper” № 43, Geneva 1987.
- Teng W., Wang N., *Transnational Corporations and China's Open Door Policy*, Lexington 1988.
- Von Clous Knoth E., *Special Economic Zones and Economic Transformations. The Case of People's Republic of China*, Konstanz 2000.
- Wall D., *China's Economic Reform and Opening Up Process: The Role of the Special Economic Zones*, „Development Policy Review” 11/1993.
- Wang G., *China's Investment Laws. New Directions*, Singapore 1988.
- World Development Indicators Database 2003; (Washington DC: World Bank Publications).

Investments Within the Areas of Special Economic Zones Creation of Long Term Economical Growth

Summary

In the age of global economy, the possession of unique knowledge and high specialization skills is the key to progress. Under such circumstances, running a business means gaining competitive advantage, especially in terms of intellectual potential. Five sectors: high-tech industry, R&D, education, business services and information technology play the main role in building of the new economy, this is of course due to investments. For developing countries, the main way to attract investors is to establish special economic zone. The author of the article explores the idea whether investments in SEZ can be a basis for stable long term GDP growth.

